

YEŞİL VERGİLER, ÖZELLİKLERİ, TÜRKİYE'DEKİ DURUM VE UYGULAMALARI

GREEN TAXES, CHARACTERISTICS, CURRENT SITUATION, AND APPLICATIONS IN TURKEY

Fatih Mustafa OLCAY*

ÖZ

Yeşil vergiler çevresel endişelere yönelik olarak geliştirilen ve ekolojik dengenin muhafaza edilmesini amaçlayan vergiler olduklarından; içinde bulunduğumuz dönemde pek çok ülkede yürütme organları tarafından her geçen gün daha fazla gündeme getirilmeye, tartışılmaya ve uygulanmaya başlamıştır. Türkiye'de de yeşil vergi niteliği taşıyan pek çok uygulama bulunduğu gibi bunların dışında çevresel unsurları ön planda tutan vergi ve benzeri mali yükümlülükler ve dahi idari para cezaları da bulunmaktadır.

Dünya genelinde de pek çok ülkede yeşil vergi uygulamalarına rastlanmaktadır. Bu bağlamda en fazla uygulanan vergi türleri genellikle motorlu taşıtlar vergisi, akaryakıt ve motorlu taşıt bazlı özel tüketim vergileri, çevre temizlik vergisi, atık su vergisi gibi vergi türleridir. Bunun yanı sıra ba-

ABSTRACT

Since green taxes are taxes developed for environmental concerns and aiming at maintaining the ecological balance; In the current period, it has started to be brought to the agenda, discussed and applied more and more by the executive bodies in many countries. As there are many green tax practices in Turkey, tax and similar financial obligations and even administrative fines, which prioritize environmental factors, have been introduced.

Green tax practices are encountered in many countries around the world. In this context, the most applied tax types are generally tax types such as motor vehicle tax, fuel and motor vehicle-based special consumption taxes, environmental cleaning tax, waste water tax. In addition, there is a carbon tax application in order to reduce the

* Vergi Müfettişi, Hazine ve Maliye Bakanlığı, fatih.mustafa.olcay@vdk.org.tr, ORC-ID: 0000-0002-6045-8246.
Olçay, F. M. (Ocak 2024). Yeşil Vergiler, Özellikleri, Türkiye'deki Durum ve Uygulamaları, *Vergi Raporu*, 292, (7-20).

zı Kuzey Avrupa ülkelerinde karbondioksit ve sera gazı dolanımını düşürmek maksadıyla karbon vergisi uygulamasına da rastlanmaktadır.

Bu çalışmada öncelikle yeşil vergilerin tanımı, özellikleri ve amacı incelenmiş, daha sonra Türkiye’de yeşil vergi olarak nitelendirilebilecek vergisel uygulamalar değerlendirilmiş ve sonuç bölümünde bu konuda atılabilecek adımlar ve alınabilecek tedbirler değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yeşil vergi, çevre vergisi, özel tüketim vergisi.

JEL Sınıflandırması Kodları: H20.

GİRİŞ

Yeşil ekonomi kavramı; günümüz itibarıyla içinde yaşamaya mecbur olduğumuz dünyanın ekolojik dengesini korumak adına ve tüm insanlığın hayat kalitesini korumak ve geliştirmek adına belirli tedbirlerin alınmasını ve bu amaçla mali araçlara başvurulmasını ifade eden bir kavramdır. Yeşil ekonomi; ekolojik kısıtları ve çevresel zararları kayda değer ölçüde önleyen, bununla birlikte toplumsal eşitlik ve refah düzeyinde artış sağlayan bir ekonomi modeli olarak da nitelendirilebilir. Yeşil ekonomi kavramı açısından temel amaç; sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasıdır. Bu bağlamda yalnızca kalkınma hamlelerinde bulunulması ve bu hamlelerin sürekliliği yeterli olmayacak, aynı zamanda sürdürülebilirliğin de sağlanması gerekecektir. Sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için iktisadi bir sürdürülebilirlikten de önce, yaşam döngüsünün sürdürülebilirliğinin temin edilmesi gerekmektedir.

Yeşil vergi kavramı da yeşil ekonomi kavramının bir uzantısı olmakla birlikte, yeşil ekonomi anlayışı ile elde edilmek istenen amaçlara vergisel araçlarla ulaşılmasını sağlayan bir vergilendirme türüdür. Yeşil vergilerin temel amacı; çevre kirliliğinin asgari düzeye düşürülmesi olmakla birlikte; bu amaçla geçmişten bugüne değin pek çok protokol hazırlanmış, konferans ve çalışma

circulation of carbon dioxide and greenhouse gases.

In this study, first of all, the definition, characteristics and purpose of green taxes were examined, then the tax practices that can be described as green taxes in Turkey were evaluated, and in the conclusion part, the steps that could be taken and the measures that could be taken were evaluated.

Keywords: Green Tax, Environmental Tax, Private Consumption Tax.

JEL Classification Codes: H20.

düzenlenmiş ve anlaşmalar akdedilmiştir. İçinde bulunduğumuz dönemde pek çok ülkede yeşil vergi olarak nitelendirilebilecek ve önceliği çevrenin korunması olarak belirlenmiş olan vergi türlerinin uygulandığı görülmektedir.

Yeşil vergilerin özünde çevrenin korunması amacı yer almaktaysa da, bu vergi türü de özünde bir vergi olduğundan aynı zamanda kamu gelirlerinde artış da sağlamaktadır. Bu bağlamda kimi zaman bazı yeşil vergi türlerinde kamu gelirlerinin artırılması amacının, çevrenin korunması amacı kadar öncelikli olduğu da görülmektedir. Örnek vermek gerekirse akaryakıt tüketimine dayalı olarak getirilen özel tüketim vergilerinde kamu gelirlerini artırma amacı en az çevrenin korunması amacı kadar önceliklidir.

Yeşil vergilerin doğru uygulanması halinde yönetimler ve topluluklar açısından büyük faydalar sağlayacağı aşikardır. Bu kapsamda, öncelikle yeşil vergi kavramı üzerinde durulmuş olup ardından Türkiye’deki yeşil vergi uygulamaları değerlendirilmiş ve sonuç kısmında ise alınabilecek tedbirlere dair öneriler getirilmiştir.

1- YEŞİL VERGİLERİN TANIMI

Çevre vergilerinin bir türü olan yeşil vergiler; çevrenin korunması esasına dayalı olarak tahsil edilen karşılıksız ve zorunlu ödemelerdir. Devle-

tin vergi yükümlülerine belirli faydalar sağladığı ve belirli hizmetler sunduğu aşıkarsa da; yeşil vergiler arasında bir orantılılık ya da karşılıklılık olmadığından, bu vergilerin karşılıksız ödemeler oldukları kabul edilmektedir. Yeşil vergileri diğer çevre vergilerinden ayırabilmek için vergi matrahından ziyade verginin yarattığı etkiler baz alınmalıdır.(Attzs, Maharaj ve Boodhan, 2014:14)

Yeşil vergi kavramı; çevre ile ilgili olarak olumsuz etki yarattığı ispatlanmış fiziksel bir birimi vergi matrahı olarak kabul eden vergi türü olarak tanımlanabilir.(Brink ve Mazza, 2013: 3) Çevresel endişelerden ötürü bazı ülkeler çevre üzerindeki olumsuz etkileri azaltabilmek adına özel vergi sistemleri geliştirmişlerdir. Çevresel sorunları azaltmak adına bazı müeyyideleri öngören vergilendirme sistemi yaklaşımı; yeşil vergilerin doğuşuna yol açmıştır. Yeşil vergiler; çevre üzerinde olumsuz etki yaratan insanların daha çok vergi ödemesi esasına dayalı olup aynı zamanda ekonomik verimliliğe de katkı sağlamaktadır. Yeşil vergilerin, olumsuz dışsallıkları azaltarak piyasadaki eksiklikleri gidermesi ve pazarda gerçek bir fiyat düzeni kurulmasını sağlaması da beklenen bir yaklaşımdır. (Ballet, 2008: 735)

Yeşil vergiler; çevreyi negatif etkileyen ürün veya hizmetlerin daha az kullanılmasını hedefleyen ve bu suretle çevrenin korunmasını amaçlayan bir vergi sistemidir. Vergilerin büyük çoğunluğu, farklı amaçlara ulaşabilmek için ihdas edilmektedir. Yeşil vergiler ise çevreye zararlı etkileri olduğu kanıtlanmış bir çıktının bedelinin artmasını sağlayarak hem ürün ya da hizmete olan rağbeti azaltmakta hem de bu esnada kamu gelirini artırmaktadır. Yeşil vergiler; görelî fiyatlar üzerinde etki yarattığından çevresel açıdan da istenilen sonuçlara ulaşılmasını sağlamaktadır. Örnek vermek gerekirse akaryakıt tüketiminin çevre üzerinde olumsuz etki yaratmasından ötürü getirilen akaryakıt vergisi, hem tüketimin bir miktar azalmasını hem de kamu gelirlerinin belirli bir ölçüde artmasını sağlayacak niteliktedir. (Eurostat, 2013:9)

Çevre kirliliğini engellemek açısından potansiyel anlamda olumlu bir etki yaratan; tükenebilir kaynaklar, kirlilik, nakliye, enerji gibi alanlarda getirilen vergiler yeşil vergi olarak nitelendirilebilir. (European Environment Agency,1996: 2) Dünyada yeşil vergi tanımına uygun pek çok uygulama mevcuttur. Örnek vermek gerekirse; emisyon miktarına ve dolayısıyla çevredeki olumsuz etkinin boyutuna göre oranları değişen emisyon vergileri; tüketim ürünleri ya da çevre üzerine olumsuz etki yaratan imalat girdileri üstündeki dolaylı vergiler yeşil vergi kapsamında-
dır. (Norregaard ve Hill, 2000:2)

2- YEŞİL VERGİLERİN UNSURLARI

Vergi ve vergileme kavramlarının daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle verginin unsurları ayrıntılı bir şekilde irdelenmelidir. Vergi olgusunun unsurları; vergiyi doğuran olay, verginin oranı, matrahı, yükümlüsü ve konusu olarak sıralanabilir. İlk olarak verginin ne üzerinden veya hangi kaynaktan tahsil edildiğini tayin etmek ve vergi miktarının belirlenebilmesi için zorunlu unsurlar olan; oran, matrah ve konuyu tespit etmek gerekmektedir. Bununla birlikte vergi alacaklısı konumunda olan devletin alacağının muaccel olabilmesi için bazı koşulların yerine gelmesi gereklidir. Bu durum ise vergiyi doğuran olay olarak adlandırılır. Vergi esasında bir borç ve alacak ilişkisi doğurduğundan ötürü vergi yükümlüsü de borçlu sıfatı ile verginin unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir. (Aksoy,1998: 194)

Çevrenin korunabilmesi için yeşil vergilendirme sistemine başvurulmasındansa; kimi zaman halihazırda uygulanmakta olan vergiler çevreyi koruma amacına yönelik olarak revize edilebilir. (Barde,1994: 10) Örnek vermek gerekirse ÖTV ve MTV gibi bazı vergiler halihazırda uygulanmakta olan ve yalnızca çevresel amaçlara dayanmayan vergiler olmakla birlikte; bu vergilerin unsurlarında yapılacak bazı değişiklikler ile bunlara çevresel bir nitelik kazandırılabilir. Dolayısıyla poşet

vergisi, çevre temizlik vergisi, karbon vergileri, özel tüketim vergileri ve motorlu taşıt vergileri gibi vergiler üzerinde yeşil vergilerin unsurlarının görülebileceği söylenebilir.

2.1- Yeşil Vergilerin Konusu

Üzerinden vergi alınan hukuki ya da fiili durumlar verginin konusu olarak adlandırılmaktadır. Verginin hukuki ya da fiili durumu, aynı zamanda verginin adını da belirleyen temel unsurdur. (Şenyüz, Yüce ve Gerçek, 2017: 60) Örnek vermek gerekirse motorlu taşıtlar vergisi olarak adlandırılan verginin konusunu motorlu taşıtlar oluşturur. (Şenyüz, Yüce ve Gerçek, 2018: 389)

Türkiye'deki yeşil vergiler üzerinden örnek verilecek olursa; I sayılı cetveldeki ürünler akaryakıt bazlı özel tüketim vergilerinin konusunu; II sayılı cetveldeki ürünler motorlu taşıt bazlı özel tüketim vergilerinin konusunu oluşturur. (Şenyüz, Yüce ve Gerçek, 2018: 315) Avrupa Birliği ülkelerinde yeşil vergi olarak nitelendirilebilecek akaryakıt bazlı özel tüketim vergilerinin konusunu yakıt niteliği taşıyan ürünler; motorlu taşıtlar vergisi özelinde de motorlu taşıtlar oluşturmaktadır. Bu durum Kanada'da da aynı şekildedir. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü ile Avrupa Birliği ülkelerinde karbon vergisi uygulanmakta olup bu verginin konusunu likit yakıtlar, doğal gaz ve kömür oluşturmaktadır. (Dünya Bankası, 2013: 1) Türkiye'de belediye sınırları içerisindeki ve çevre temizlik hizmetlerinden faydalanan işyeri, konut ve benzeri binalar; sıvı ve katı atık vergisi niteliğindeki çevre temizlik vergisinin konusunu oluşturmaktadır iken plastik poşetler ise poşet vergisinin konusunu oluşturmaktadır. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü ile Avrupa Birliği ülkelerinde ev içi ve ev dışı atık sular, alüminyum, karton, kağıt, cam, plastik gibi malzemeler sıvı ve katı atık vergisinin konusunu oluşturmaktadır.

2.2- Yeşil Vergilerin Mükellefi

Vergi yükümlüsü, Vergi Usul Kanununda "*vergi kanunlarına göre kendisine vergi borcu düşen*

gerçek veya tüzel kişi" olarak tanımlanmıştır. Tanıma göre vergi yükümlülüğünün asli unsuru borçluluk olgusudur. Diğer yandan vergi yükümlüsünün vergi borcunu ödeme yükümlülüğü haricinde başka edimleri de yerine getirmek durumunda olduğu kabul edilmektedir. Bu bağlamda beyanname verilmesi, idari ve mali durumu yansıtan defterlerin tutulması, bu defterlerin noter aracılığıyla tasdik ettirilmesi, saklanması, gerektiği takdirde ilgililere ibraz edilmesi, faaliyet başlangıç ve sona erme tarihlerinin bildirilmesi gibi bazı edimlerin de vergi yükümlüsünün yükümlülükleri arasında olduğu bilinmektedir. (Uluatam ve Methibay, 2000: 90) Yeşil vergilerin yükümlüleri ise; yeşil vergi niteliğindeki vergileri ödeme borcu altındaki kişiler olarak tanımlanabilir.

Türkiye'de ve pek çok dünya ülkesinde; adına kayıtlı ve tescilli motorlu taşıt bulunan gerçek ve tüzel kişiler motorlu taşıt vergisi yükümlüsü olarak kabul edilmektedir. Bir diğer yeşil vergi olan akaryakıt bazlı özel tüketim vergisi ve motorlu taşıt bazlı özel tüketim vergisinin mükellefleri ise sırasıyla I ve II sayılı cetvellerde belirtilmiş olan ürünleri üreten, satışını yapan ve ithalatını yapan kişilerdir. (Şenyüz, Yüce ve Gerçek, 2018: 319) Aynı şekilde Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü ile Avrupa Birliği ülkelerinde uygulanan karbon vergilerinin yükümlüleri; likit yakıt, doğal gaz ve kömür gibi ürünlerin satışını ve imalatını yapan gerçek ya da tüzel kişilerdir. (Dünya Bankası, 2013: 1) Belediye sınırları içerisinde bulunan ve çevre temizlik hizmetlerinden istifade eden işyeri, konut ve benzeri binaları kullanan kişiler katı ve sıvı atık vergisinin yükümlüleri iken; plastik poşetleri üreten, ithal eden ve satışını yapan kişiler poşet vergisinin yükümlüleridir.

2.3- Yeşil Vergilerde Vergiyi Doğuran Olay

Vergiyi doğuran olay; vergisel konular ile vergi yükümlüleri arasında ilişki kurulması ile meydana gelen olaylardır. Kurulan bu ilişki, soyut bir

yasa hükmü ile somut bir vakıa arasında bağlantı kurulması olarak da ifade edilebilir. (Bilici,2017: 81) Yeşil vergiler bakımından vergiyi doğuran olay ise; yeşil vergi niteliğindeki vergiler açısından soyut yasa hükmü ile somut olay arasındaki bağlantının kurulması olarak tanımlanabilir.

Karayolları Trafik Kanunu gereğince motorlu kara taşıtlarının trafik şubesine; motorlu deniz taşıtlarının belediye sicili ve liman siciline, helikopter ve uçakların Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü siciline kayıt edilmesi ile Türkiye’de motorlu taşıtlar vergisi bakımından vergiyi doğuran olay gerçekleşmiş olur. (Şenyüz, Yüce ve Gerçek, 2018: 317) Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü ve Avrupa Birliği ülkelerinde de aynı şekilde motorlu taşıtların ilgili sicillere tescili ile vergiyi doğuran olay gerçekleşir. I ve II sayılı cetveldeki ürünlerin ilk iktisabı, ithalatı, satılması ve teslimi ile sırasıyla akaryakıt bazlı ve motorlu taşıtlar bazlı özel tüketim vergisi bakımından vergiyi doğuran olay gerçekleşir. (Şenyüz, Yüce ve Gerçek, 2018: 317)

2.4- Yeşil Vergilerin Matrahı

Vergi borcunun ortaya çıkması için; verginin konusu ile vergi yükümlüsü arasında vergiyi doğuran olayın gerçekleşmesi gerekmektedir. Fakat işbu vergi borcunun tutarının belirlenebilmesi için bir vergi matrahı tayin edilmeli ve matraha uygulanacak olan birim vergi miktarı, tarife veya oranın tespit edilmesi gerekir. Nitekim vergi borcu; vergi matrahına birim vergi, oran ya da tarife uygulanması suretiyle hesaplanır. (Erdem, Şenyüz, Tatlıoğlu, 2017:147)

Yeşil vergilerde tüketim tarafı, kaynak tarafı ve ara düzenleme noktası gibi taraflar göz önünde bulundurularak vergilendirme noktası ve buna dayalı olarak vergi yükümlüsü ya da vergi sorumlusu tayin edilebilir. Yeşil vergilerin nitelikleri itibarıyla çevreye zarar veren davranışa yönelik bir matrah belirlenmesi gerekmektedir. Öyle ki; yeşil vergilerin imkanlar elverdiği ölçü-

de doğrudan çevresel zarara ya da kirliliğe sebep olan davranış üzerinden tahsil edilmelidir. Çevresel zarara neden olan eylemlerin azalması ya da önlenmesi için verginin kullanılması; kirliliğe sebep olan malların tüketiminin düşmesi, kirlitici özelliği daha az olan ürünlerin geliştirilmesi, bu ürünlerin kullanımının artması, üretim süreçlerinde daha temiz yöntemlerin benimsenmesi şeklinde sonuçlar elde edebilir. (OECD,2011: 4)

Çevresel etkinliği artırabilmek adına yeşil vergilerin matrah olarak çevre üzerinde olumsuz etki yaratan eylemleri mümkün olduğunca doğru bir biçimde tayin etmesi gerekmektedir. Örnek vermek gerekirse akaryakıt ya da enerji vergileri bakımından vergi tabanının karbondioksit içeriğine göre belirlenmesi; doğru teşvikler ve adil nispi fiyatlar oluşmasını sağlar. Diğer yandan uygulamada; karbon fiyatını tutarlı bir biçimde tayin etmek siyasi sebeplerden ötürü son derece güçtür. Örnek vermek gerekirse birçok Avrupa Birliği ülkesinde; uluslararası arenada rekabet gücü nispeten zayıf olan madencilik sanayiini korumak adına hammadde olarak elektrik üretiminde kullanılan kömür tüketimi son derece düşük oranlarda vergiye tabi tutulmaktadır. Buna benzer tedbirler; fiyat rekabetini karbon içeriği daha yüksek olan kömür ve benzeri yakıtlar lehine bozmaktadır. Kömür tüketiminden dolayı global anlamda yükselen emisyon değerleri yalnızca Avrupa Birliği ülkeleri açısından değil dünya açısından da bir problem oluşturmaktadır. Bu bağlamda yeşil vergilerin matrahının; azami ölçüde emisyon kaynaklarını hedef alması gerektiği söylenebilir.

2.5- Yeşil Vergilerde Muafiyet, İstisna ve İndirimler

2709 Sayılı Anayasanın 73. maddesinin 4. fıkrası uyarınca; Cumhurbaşkanlığına vergisel konular hakkında oran, indirim, istisna, muafiyet gibi konulara ilişkin olarak yasalarca belirlenen sınırlar çerçevesinde değişiklik yapabilme yetkisi tanınmıştır.(Kırbaş, 2004:75)

Vergi indirimi; belirli toplumsal ve iktisadi amaçları yerine getirmek için belirli vergisel konularda vergi miktarı ya da oranı açısından yapılan değişiklik olarak tanımlanabilir. (Muhasebe Türk,2017) Vergiyi doğuran olayı gerçekleştiren kimi vergi yükümlüleri; teknik, politik, toplumsal veya ekonomik nedenlerden dolayı geçici veya devamlı olarak belirli bir koşula bağlı ya da koşulsuz bir şekilde vergi dışı bırakılabilirler. Vergi yükümlüleri açısından getirilen bu imtiyaz, vergi muafiyeti olarak adlandırılmaktadır. (Şenyüz, Yüce ve Gerçek, 2017: 84)

Vergi istisnası esasında verginin konusu ile ilgili ise de vergi konusunun bir kısmının teknik, politik, toplumsal veya ekonomik sebeplerden ötürü vergi kapsamı dışına çıkartılması olarak tanımlanabilir. Başka bir deyişle verginin konusunu sınırlandıran belirli kurallar getirilmesidir. Vergi konusu bakımından getirilen imtiyaz veya sınırlandırma, vergi istisnası olarak adlandırılır. Vergi istisnası da koşullu veya koşulsuz olarak uygulanabilmektedir. (Şenyüz, Yüce ve Gerçek, 2017: 80)

Yeşil vergiler bakımından getirilen vergi indirimleri esasında faydacı bir yaklaşıma dayanmaktadır. Yürütme organı çevre bakımından olumlu etkiye sahip bir ürün ya da hizmetin kullanımını artırmak için, bir vergi indirimi, muafiyet ya da vergi kredisi uygulaması ihdas edebilir. Bu durumun temel nedeni; pazarı iktisadi bakımdan daha rasyonel ya da verimli duruma getirmek; çevre üzerinde olumlu etkileri olan malların sübvansede edilmesi suretiyle çevresel bir yarar elde etmektir. (Milne,2007:9)

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü üyesi ülkelerde pek çok durumda çevre vergileri ile alakalı belirli ürünler, sektörler ya da faaliyetler için tam vergi muafiyeti sağlanmaktadır. Örgütün veri tabanından; çevre vergisi olarak nitelendirilebilecek 235 vergi bakımından 1000'e yakın vergi muafiyeti olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan bu vergi muafiyetleri genellikle büyük

endüstriyel işletmeleri kapsamamaktadır. Örnek vermek gerekirse Hollanda'daki enerji ile ilgili olarak getirilen düzenleyici vergi yalnızca küçük işletmeler ve haneler bakımından uygulanmaktadır. (OECD,2001:71)

Yeşil vergiler ile ilgili olarak indirim ve benzeri uygulamalar, vergi artışının tam tersine bir mali etki yaratır ve vergi artışında olduğu gibi toplam vergi gelirini artırmak yerine vergi gelirini azaltırlar. Bu durum politik açıdan da ciddi neticelere sebebiyet verebilmektedir. Siyasetçilerin; azalan vergi gelirlerini kompanse edebilmek adına farklı vergi tiplerinde artış uygulamaları halk genelinde olumsuz karşılanabilir. Diğer yandan uygulanan ya da uygulanacak vergi indirimlerinden istifade edebilecek olan seçmenler ise bu uygulamaları destekleyecek ve devamını bekleyecektir. (Milne,2007:9)

Yeşil vergiler açısından yüksek vergi oranları uygulanması, büyük çaplı ve endüstriyel işletmelerin vergi indirim ve muafiyetlerinin kapsamı dışında tutulması gibi tedbirler vergilerin etkililiğini artıracaktır. Yeşil vergiler açısından vergilendirmede düşük oranların ve muafiyetlerin uygulanması; potansiyel dağılım sonuçları üzerinde negatif bir etki yaratmaktadır. (Green Fiscal Commission,2009:7)

Konuya iktisadi olduğu kadar siyasi açıdan da bakıldığında, diğer vergi türlerinde indirim ve muafiyetler uygulanması yeşil vergiler açısından toplumda destek oluşmasını da sağlayabilmektedir. Örnek vermek gerekirse Birleşik Krallık, iklim değişikliği vergisi ile birlikte sosyal güvenlik prim oranlarında yaptıkları binde 3 indirimi aynı anda ilan etmiştir. Kanada'da gelir vergisi ve kurumlar vergisinde yapılan indirimlerin; karbon vergisinden elde edilen kamu gelirleri ile kompanse edileceği açıklanmıştır. (OECD,2011:9)

Yeşil vergiler açısından muafiyet ve indirim gibi uygulamalar; bu vergilere ilişkin mali yükümlülüğün bir kısmının diğer vergi mükellefleri üzerinde daha fazla yük oluşturacak bir çevre-

sel fayda yaratmamakta, aksine çevreye zarar veren eylemlere zımnen katkıda bulunmaktadır. (OECD,2011:10)

Yeşil vergiler açısından yapılacak indirimler; ödenecek toplam vergi meblağının kısıtlanması ya da vergi tavanı uygulaması suretiyle de azaltılabilir. İsveç, Almanya, Finlandiya, Avusturya gibi ülkelerde vergi tavanları belirli sektörlerin yüksek vergi meblağlarına karşı korunması amacıyla da başvurulmuş bir uygulamadır. Örnek vermek gerekirse Almanya'da; ormancılık, tarım ve üretim sektöründeki firmaların senelik 50 megawatt'tan fazla elektrik kullanmaları halinde; bu işletmelerin kalorifer gazı ve yakıt ile elektrik için uygulanan standart vergi artışının sadece %20'sini ödemekle yükümlü olacakları düzenlenmiştir. Hakeza; emeklilik sigortası katkı paylarının 1/5'ini aşkın bir vergi ödemesi ile karşı karşıya kalan işverenlerin vergi iadesi talebinde bulunabilecekleri belirtilmiştir. (OECD,2001: 71)

Türk hukukunda MTV ile ilgili istisna ve muafiyet uygulamalarına dair; banka muafiyeti, engellilik muafiyeti, yabancı delege muafiyeti, uluslararası kurul muafiyeti, diplomatik muafiyet, kamu kurumları muafiyeti gibi örnekler verilebilir. (Şenyüz, Yüce ve Gerçek, 2018: 392) Özel tüketim vergisi bakımından ise; ithalat istisnası, engellilere taşıt teslimleri istisnası, ithalat benzeri rejimler istisnası, kamu kurumlarına bedelsiz teslim istisnası, ihracat istisnası örnek olarak gösterilebilir. (Şenyüz, Yüce ve Gerçek, 2018: 323) Dünya genelinden örnek vermek gerekirse Yeni Zelanda'da; tarım faaliyetlerinden doğan metan emisyonları ile ilgili olarak karbon vergisi muafiyeti tanınmıştır. Yine karbon vergisinde balıkçılık, tarım ve nakliye sektörlerine muafiyet tanınmıştır. (Dünya Bankası,2013: 1)

Türk hukukunda çevre temizlik vergisi özelinde; üniversiteler, darülaceze ve benzeri kuruluşlar, Kızılay Genel Merkezi, Kredi ve Yurtlar Kurumu, uluslararası kuruluşlar ve benzeri bazı kuruluşlara vergi muafiyeti tanınmıştır.

2.6- Yeşil Vergilerin Oranı

Belirli bir yüzde halinde verginin tayin edilmesi durumunda bu rakam verginin oranı olarak adlandırılmaktadır. Vergi matrahının değer esasına göre belirleniyor olması halinde, bahse konu nakdi meblağın belirli bir oranının vergi olarak tayin edilecek olmasından ötürü vergi oranından söz edilebilir. (Erdem, Şenyüz, Tatlıoğlu,2017: 152)

Yeşil vergilerin oranlarının esasında marjinal kirlilik maliyetleri ya da gözlemlenebilen çevre zararı ile orantılı bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, eğer piyasa fiyatı bir faaliyetin veya kaynağın gerçek maliyetine karşılık geliyorsa, piyasa dengesi etkin bir sonucu beraberinde getirecektir. Öte yandan, tüm bu dışsallıkların gerçek maliyetini belirlemek son derece zor ve bazen de imkansızdır ve sonuç olarak vergi oranının belirlenmesinde faydacı bir yaklaşımın benimsenmesi daha uygun olacaktır. (Cottrell, vd.,2016: 14)

Özel tüketim vergisi bakımından bazı ürünler değer esaslı bazı ürünler ise miktar esaslı matraha tabidir. Vergiler, Özel Tüketim Vergisi Kanununa ekli listelerde belirtilen ürünlerin karşısında yazan oran ya da maktu meblağa göre tahsil edilir. Özel Tüketim Vergisinin 12. maddesinde belirtilen sınırlar dahilinde Cumhurbaşkanına listelerdeki tutar ve oranları değiştirme yetkisi tanınmıştır. (Şenyüz, Yüce ve Gerçek, 2018: 325) Karbon vergileri bazı ülkelerde değer esasına göre bazı ülkelerde ise miktar esasına göre matraha tabi tutulmaktadır. Dolayısıyla oran ve maktu meblağlar ülkeden ülkeye ciddi farklılıklar gösterebilir. (Dünya Bankası,2013: 1) Çevre temizlik vergisi bakımından ise vergi tarifesi belirlenirken maktu meblağlar baz alınır.

Çevre vergilerinin genelinde düşük vergi oranları uygulandığından elde edilen vergi geliri de nispeten düşük olmaktadır. Çevre vergilerinde çoğunlukla vergi tabanları nispeten küçük olup vergi teşvikleri uygulamaları ile çevresel menfaatler elde edilmekteyse de çok fazla vergi geliri elde edilememektedir. (OECD,2010: 3)

3- YEŞİL VERGİLERİN AMAÇLARI

1982 Anayasasına göre; herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir. Yeşil vergiler de özetle anayasa maddesinde belirtildiği gibi; çevre kirlenmesini önlemek, çevre sağlığını korumak ve çevreyi geliştirmek amaçlarına hizmet etmektedir.

Yeşil vergilerin amacı özüne doğal kaynakların muhafaza edilmesi ve kirliliğin önlenmesidir. Diğer yandan akaryakıt bazlı vergilerde olduğu gibi yeşil vergilerin bazılarında daha fazla vergi geliri elde etme amacı da bir nebze mevcuttur. Hal böyle iken yeşil vergilerin çevresel amaçları ile birlikte vergi gelirlerinin artması şeklinde mali amaçları da bulunduğu söylenebilir. Zira yeşil vergiler bir yandan çevre kirliliğinin azaltılmasını sağlamakta iken bir yandan da diğer vergilerde olduğu gibi kamu geliri niteliği taşıdıklarından vergi gelirini artırmaktadırlar. Örnek vermek gerekirse Birleşik Krallık'ın 1993'te yürürlüğe koyduğu akaryakıt vergisinin temel amacı vergi gelirlerinin artırılması iken, daha sonradan bu verginin benzin tüketimini azalttığı ve dolaylı olarak çevreye faydalı sonuçlar doğurduğu belirtilmiştir. Her iki amacın da elde edilebilmesi, ancak fiyat esnekliğinin sağlanması halinde mümkündür. Yeşil verginin yarattığı fiyat artışının talepte yaşanacak düşüşten daha fazla olması halinde hem talep azalacağından çevre kirliliği önlenecek hem de vergi gelirlerinde bir artış elde edilecektir. (Green Fiscal Commission,2009: 1)

İktisatçılara göre yeşil vergiler; özünde çevresel amaçlar taşımakla birlikte aynı zamanda kamu geliri yaratan vergi türü olarak tanımlanmaktadır. Diğer yandan bazı iktisatçılar ise yeşil vergiler yalnızca kirlilik emisyonlarına yönelik olarak ihdas edilen vergiler olarak tanımlamakta olup bu tanımda yeşil vergilerin yalnızca düzeltici işlevi dikkate alınmaktadır. (Williams,2016: 4)

Yeşil vergi sistemlerinin amacı; çevrenin ko-

runması ile kamu maliyesi açısından menfaat elde edilmesi ile birlikte, devlet hizmetlerinin sürekliliği ve gelir dağılımında adaletin de sağlanması olarak da görülebilir. (Hartzok,2002: 5)

Yine 1982 Anayasasına göre devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini ekonomik istikrarın korunmasını gözeterek mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir, ifadesine yer verilmiştir. Buna göre anayasanın 56. maddesinde devlete yüklenen ödevin yerine getirilmesi için geliştirilen çevresel politikalarda aynı zamanda iktisadi istikrarın da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

4- TÜRKİYE'DE YEŞİL VERGİ

UYGULAMALARI

4.1- Yeşil Vergi Olarak Motorlu Taşıtlar Vergisi

Spesifik matrahlı bir vergi türü olan motorlu taşıtlar vergisi bakımından vergi tarifeleri motorlu aracın; taşıt değeri, motor gücü, kalkış ağırlığı, azami toplam ağırlığı, oturma yeri, silindir hacmi, yaşı ve cinsine göre belirlenmektedir. (Şenyüz, Yüce ve Gerçek, 2018: 393) Motorlu taşıtlar vergisi Türk hukukunda bu kriterlere göre düzenlenmişse de dünya genelinde motor boyutuna dayalı olarak silindir kapasitesinin santimetre küp cinsinden değerine göre belirlendiği görülmektedir. Dünyadaki uygulamada, motorlu taşıtın silindir kapasitesinin belirli bir santimetre küpün altında ya da üstünde kalmasına göre bir vergi tahsil edilmekte ve buna ek olarak aracın bedeline göre bir özel tüketim vergisi tek seferliğine alınmaktadır. Bununla birlikte ithal araçlar yönünden motor boyutuna göre değişen yine tek seferlik bir tescil ücreti tahsil edilir. Araçların daha sonra satışının yapılması halinde kayıt ücretleri tekrar ödenir ve yine silindir hacmine göre yıllık yol vergisi alınır. Tüm bu vergiler esasında araç sahiplerine ilave maliyetler yükleyerek sıfır araçların tüketimi yönünden talebin düşmesine yol açmaktadır. Motor boyutuna göre tayin edi-

len motorlu taşıtlar vergisine ek olarak, kilometre başına üretilen karbondioksit üzerinden bir tüketim vergisi uygulaması isabetli bir tercih olabilir. Motorlu taşıtlar vergisinin silindir hacmi yerine kilometre başına üretilen karbondioksit miktarına dayandırılması; emisyon değerlerinin düşürülmesi için gerçekleştirilecek çalışmaları da teşvik edecektir. (Parry,2012:21)

Türkiye’de motorlu taşıtlar vergisi binek otomobiller yönünden de uygulanmakla birlikte verginin yürürlüğe konduğu tarih itibarıyla kamyonet, spor kullanıma yönelik araçlar, minivan gibi araçlar açısından uygulanmamaktadır. Motorlu Taşıtlar Vergisinin mükellefi; trafik sicili ile Ulaştırma Bakanlığınca tutulan sivil hava vasıtaları sicilinde adlarına motorlu taşıt kayıt ve tescil edilmiş olan gerçek ve tüzel kişilerdir. MTV açısından oranlar normalden yüksek olsa dahi vergi tabanı nispeten küçük olup özünde üst düzey lüks kullanım araçların ve lüks firmaların spor otomobillerinin satışlarından oluşmaktadır. (Zhou ve Segerson,2012: 1343)

Türkiye’de motorlu taşıtlar vergisi taşıt değeri, motor silindir hacmi, motor gücü ve taşıtın yaşına göre belirlenir. Türk hukukundaki uygulamaya göre daha yeni taşıtlardan daha fazla vergi alınırken, daha eski taşıtlardan ise daha az vergi alınmaktadır. Esasında bir yeşil vergi olarak motorlu taşıtlar vergisinin, yeni araçlardan daha az ve eski araçlardan daha fazla tahsil edilmesi gerekmektedir, zira eski araçların çevreye zararı yeni araçlara kıyasla çok daha fazladır. (OECD,2022)

4.2- Yeşil Vergi Olarak Özel Tüketim Vergisi

Yeşil vergi niteliğindeki bazı vergilerin temel amacı çevresel zararların önlenmesinden ziyade kamu gelirlerinin artırılması olabilmektedir. Örnek vermek gerekirse dizel ve benzin gibi akaryakıtların vergilendirilmesinde; hidrokarbonlar üzerinden ödenen ÖTV tüketicilerin ürünün asıl bedelinden daha fazla bir vergi ödemesi yapma-

sına neden olmaktadır. Bir başka deyişle, akaryakıt alımında bulunan tüketici, katma değer vergisi ve özel tüketim vergisi göz önünde bulundurulduğunda akaryakıtın kendisinden daha fazla bir miktarı vergi olarak devlete ödemektedir. (Espadafor,2018: 498)

Binek ve arazi araçlardan; silindir hacmi ve araç fiyatına göre değişmekle birlikte %45 ila %220 arasında bir özel tüketim vergisi alınmaktadır. Bu rakamlar hibrit araçlarda %45 ila %150 arasında, elektrikli araçlarda %3 ila %75 arasında değişmekte, minibüslerden %9, kano, yat ve kürekli ve diğer sportif ve eğlence amaçlı teknelerden %8, motosikletlerden %3, otobüslerden %1, uçaklardan %0.5 oranında alınmaktadır. (OECD,2022)

Türkiye’de akaryakıt vergisi 2002 yılında kaldırılmış ve yerine özel tüketim vergisi ihdas edilmiştir. Bu bağlamda özel tüketim vergilerin çevresel bir nitelik taşıdıkları ve yeşil vergi oldukları söylenebilir. Yakıt vergisi ise özel tüketim vergisinin aksine daha doğrudan bir çevresel nitelik taşımaktadır. Zira akaryakıt vergisinde vergi matrahı tüketilen akaryakıt miktarı olduğundan doğrudan emisyon miktarları hedef alınmaktadır. Diğer yandan akaryakıt vergisi kolayca değiştirilebilir olmasıyla, uygulamasının kolay olmasıyla ve vergiden kaçınmayı zorlaştırmasıyla da daha avantajlı bir vergi türü olarak görülebilir. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü üyesi ülkelerin çoğunda akaryakıt vergisi uygulanmaktadır. Çevrede yarattığı kirlilik daha düşük olan akaryakıtların kullanımının teşvik edilmesi için; kurşunsuz benzin lehine farklı vergi oranları uygulanabilir. Nitekim bazı Kuzey Avrupa ülkelerinde motor yakıtlarına ilaveten kü-kürt ve karbon vergileri de uygulandığı görülmektedir. (Chia ve Phang,2001: 76)

4.3- Yeşil Vergi Olarak Geri Kazanım Katılma Payı

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü 1972 yılında kirlenen öder ilkesini uluslararası alanda

kabul edilmiş bir ilke olarak geliştirmiş ve kabul etmiştir. Örgütün tanımına göre kirleten öder ilkesi; ışına göre tanımlanabilir. (Barde,1994: 5)

Kirleten öder ilkesinin Türkiye'deki uygulamasına bakıldığında poşet vergisi örnek olarak gösterilebilir. *Çevre Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun* hükümleri ile poşet kullanımına vergilendirme getirildiği görülmektedir. Kanunun 1. Maddesinde, çevrenin korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi ve giderilmesi için uyulması zorunlu standartlar ile vergi, harç, katılma payı, yenilenebilir enerji kaynaklarının ve temiz teknolojilerin teşviki, geri kazanım katılım payı, plastik poşet ve plastik ambalaj kullanımının azaltılması, depozito uygulaması, emisyon ücreti, kirletme bedeli ve kirliliğin önlenmesine yönelik teminat alınması ve karbon ticareti gibi piyasaya dayalı mekanizmalar ile ekonomik araçlar ve teşvikler kullanılır. Bu hususlara ilişkin idari ve teknik usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmeliklerle belirlenir" denilmiştir.

İlgili Kanunun Ek 13. maddesinde ise, Kaynakların verimli yönetimi ve plastik poşetlerden kaynaklanan çevre kirliliğinin önlenmesi amacıyla plastik poşetler satış noktalarında kullanıcıya veya tüketiciye ücret karşılığı verilir. Uygulanacak taban ücret 25 kuruştan az olmamak üzere Bakanlıkça oluşturulacak komisyon aracılığı ile belirlenir ve her yıl için güncellenir, hükümlerine yer verilmek suretiyle mali yükümlülüğün taban ve miktarı belirlenmiştir. Yasa hükümleri açık olmakla beraber; kirleten öder ilkesinin de öngördüğü gibi poşet kullanımı yoluyla çevre kirliliğine yol açanlardan belirli bir miktar ödeme tahsil edilmektedir. Bu sayede poşet kullanımında bulunanlar bahse konu ödemeyi yapmakla yükümlü olurken, plastik poşet yerine alternatiflerini kullanan kişiler ise ücret ödemek zorunda değillerdir. Poşet kullanım ücreti bu niteliğinden ötürü vergiden ziyade harç niteliği taşımaktadır.

4.4- Yeşil Vergi Olarak Çevre Temizlik Vergisi

Çevre temizlik vergisi atık üzerinden tahsil edilen bir vergidir. "2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu" mükerrer 44. maddesi uyarınca, Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde bulunan ve belediyelerin çevre temizlik hizmetlerinden yararlanan konut, iş yeri ve diğer şekillerde kullanılan binalar çevre temizlik vergisine tabidir, denilmektedir.

1981'de ihdas edilen *İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun* hükümleri uyarınca Türk hukukunda ilk kez atık su ücreti uygulamasına geçilmiş olup kanunun 13. maddesine göre "*kullanılmış su uzaklaştırma bedeli*" olarak ifade edilen bu ücret öncelikle büyükşehir belediyelerinde uygulanmaya başlanmıştır. (Arıkboğa,2014: 39)

Belediye sınırları içinde kalan ve belediyelerce sunulmuş olan temizlik hizmetlerinden istifade eden işyeri, konut ve benzeri binalar çevre temizlik vergisinin yükümlüleridir. Diğer yandan herhangi bir suretle kullanılmayan ve boş olan binalar açısından ise çevre temizlik vergisi uygulanmayacaktır. Konut ve işyerlerinin vergilendirilmesinde su abonelik faturası üzerinde olan kişiler aynı zamanda çevre temizlik vergisi bakımından da yükümlü konumundadırlar. Bu kişilere düzenlenen faturada kullanımdan kaynaklanan su bedeliyle beraber çevre temizlik vergisi de tahsil edilir. Çevre temizlik vergisi su tüketim meblağına göre hesaplanmakla birlikte faturada ayrıca belirtilir. Su bedelini tahsil eden belediyeler aynı zamanda çevre temizlik vergisini de faturayla birlikte tahsil etmiş olur. Su ve kanalizasyon idaresi belediyeden bağımsız bir kişiliği haiz olan yerlerde ise bahse konu vergi belediyeler yerine bu idarelerce tahsil edilmektedir. (Şenyüz, Yüce ve Gerçek,2018: 366)

Çevre temizliği ile ilgili olarak tahsil edilen bir diğer bedel ise "*katı atık toplama, taşıma ve bertaraf ücreti*" olarak adlandırılmaktadır. Çevre

Kanununa göre tahsil edilen bu bedelin; *“büyük-şehir belediyeleri ve diğer belediyelerde yatırım, işletme, bakım, onarım, ıslah ve temizleme harcamalarını karşılamak üzere”* alınacağı belirtilmiştir. Buna göre evsel katı atıkların toplanması, taşınması ve bertaraf edilmesi şeklindeki hizmetlerden istifade edenler, bu hizmetleri yerine getiren belediyelerin tayin edeceği tarife göre alınacak bir ücreti ödemekle yükümlü olacaklar ve bu sayede edinilen gelirler yalnızca katı atıklar ile alakalı hizmetlerin yerine getirilmesi için kullanılacaktır. Tarifenin ise *“tam maliyet”* ve *“kirliten öder ilkesi”* doğrultusunda tayin edileceği ifade edilmiştir. Tüm bunların yanı sıra Belediye Gelirleri Kanunun 97. maddesinde yer alan; *“Belediyeler tarafından tıbbi atık bertaraf ücreti, hafriyat toprağı ve inşaat yıkıntı atıkları ile ilgili ücretler, gemilerden alınacak atıklarla ilgili ücretler çevreyi korumak amacıyla uygulanmaktadır”* ifadesinden de anlaşılabileceği üzere belediyelerin tahsil edebildiği başka çevre temizlik vergileri de bulunmaktadır. (Arikboğa,2014: 42)

4.5- Vergi Olarak Çevre Kanununa Göre Alınan Para Cezaları

2872 sayılı Çevre Kanununun 20'nci maddesinde; Türkiye'de çevresel kirliliği azaltmak ve önlemek adına geliştirilmiş olan vergi uygulamalarına ilaveten belirli idari para cezaları öngörülmüş olup bu para cezaları ve müeyyidelere ilişkin maddede tadadi olarak yer verilmiştir.

Kanun maddesinde düzenlenen bahse konu idari para cezaları doğal kaynakların korunması esasına dayalı olarak belirlenmiş olup; biyolojik çeşitliliği zedeleyen unsurlar, fosil yakıtların yarattığı kirlilik, gürültü kirliliği, sıvı ve katı atıkların oluşturduğu kirlilik, karbon emisyonunun çevreye verdiği tahribat, motorlu taşıtların çevreye verdiği zarar gibi kriterler göz önünde bulundurularak düzenlenmiştir.

Tüm bu idari para cezaları caydırıcı bir işleve sahiptir. Her ne kadar bütün bu yaptırımlar özün-

de bir idari para cezası olsa da, Çevre Kanununda düzenleme altına alındığından çevre esaslı olarak düzenlendikleri anlaşılmaktadır. Yasada düzenlenmiş olan eylemleri gerçekleştiren herkese eşit oranda ceza uygulanmakta iken örneğin hava kirliliğinin seviyesi arttıkça uygulanacak olan idari yaptırımın miktarı da aynı oranda artış göstermektedir.

SONUÇ

Yeşil vergiler; çevresel zararları önlemekle birlikte aynı zamanda kamu gelirlerini artırdıklarından ve bu süreçte gelir dağılımı adaletinde ve toplumsal refahta da iyileşme sağladıklarından günümüzde pek çok ülke tarafından sürekli olarak tartışılmakta ve uygulanmaktadır. Nitekim yeşil vergilerin doğru uygulanması halinde hem mali hem de çevresel açıdan pek çok faydası mevcuttur.

Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de yeşil vergi olarak nitelendirilebilecek birçok uygulama bulunmaktadır. Bununla birlikte vergi tasnifine uymamakla birlikte, poşet kullanım ücreti gibi harç niteliği taşıyan bazı mali yükümlülükler de yeşil vergi uygulamalarının amacıyla bağdaşmaktadır. Ancak Türkiye'deki yeşil vergi uygulamalarına bakıldığında, bazı eleştiriler getirilebileceği ve bu bağlamda birtakım iyileştirmeler yapılabileceği söylenebilir.

Türk hukukunda doğrudan çevresel amaçlara yönelik olarak ihdas edilen tek verginin çevre temizlik vergisi olduğu görülmektedir. Ancak çevre temizlik vergisinin mevcut tarife yapısı, ortaya çıkabilecek kirliliğin azaltılması bakımından yeterli nitelikte değildir. Diğer yandan akaryakıt ve motorlu taşıtlar üzerinden alınan özel tüketim vergisi ve benzeri vergiler de her ne kadar yeşil vergi olarak nitelendirilebilecekse de, özünde vergi geliri elde etme amaçları ağır basmaktadır. Bu bağlamda öncelikle yeşil vergilere ilişkin bazı reformlar yapılarak çevresel amaçların ön planda tutulması, daha sonra bazı Kuzey Avrupa

ülkelerinde olduğu gibi karbon vergisi ve benzeri uygulamaların ihdas edilmesi gibi dünyada gelişmiş ülkelerde uygulanan ancak Türkiye’de daha önce uygulanmamış olan vergi türleri getirilerek bu alanda öncü olunması yerinde olacaktır. Zira izah edildiği üzere, doğru bir şekilde uygulandığı takdirde yeşil vergilerin hem toplum hem de devlet açısından pek çok faydası bulunmaktadır.

Türkiye’de motorlu taşıtlar vergisi uygulamasında da yeşil vergilendirmenin amacıyla bağdaşmayan bazı durumlar bulunmaktadır. Bu bağlamda motorlu taşıtlar vergisinin çevre odaklı ve karbon salınımını azaltmaya yönelik bir anlayışla yeniden düzenlenmesi isabetli olacaktır. Bu bağlamda öncelikle belirli bir miktarın altında karbon salınımında bulunan araçlara muafiyet tanınması gerekmektedir. Ardından mevcut uygulamanın aksine, çevreye daha fazla olumsuz etkisi bulunan yaşı büyük araçlardan, yaşı küçük araçlara kıyasla daha fazla vergi alınması gereklidir.

Motorlu taşıtlar vergisi Türkiye’de; taşıt değeri, aracın azami toplam ağırlığı, oturma yeri, silindir hacmi, motor boyutu, cinsi ve yaşına göre hesaplanmakla birlikte çevre üzerinde olumsuz etkisi bulunan pek çok unsur ise herhangi bir suretle göz önünde bulundurulmamaktadır. Bu bağlamda diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi emisyon salınımı düşük olan araçların teşvik edilmesi, fazla olan araçların daha yüksek vergilendirmeye tabi tutulması, hurdaya çıkarılabilecek araçların çıkarıldıkları takdirde yeni araç alımında vergi indirimi uygulanması¹ gibi uygulamalar hayata geçirilebilir. Bu sayede yeşil vergi niteliğindeki motorlu taşıtlar vergisinin mali amacı biraz daha geri plana alınarak, çevresel amacının daha ön planda olması sağlanabilecektir.

KAYNAKLAR

- AKSOY, Ş. (1998). *Kamu Maliyesi*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- ARIKBOĞA, Ü. (2019). “Çevre Politikasının Ekonomik Araçları ve Türkiye’de Belediye Uygulamaları”, *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 41, Sayı: 1, 23-50. (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/743924>). Erişim tarihi: 20 Mart 2020.
- ATTZS, M., MAHARAJ, M. ve BOODHAN, G. (2014). “Survey and Assessment of Environmental Taxes in the Caribbean”. Inter American Development Bank, 1-105. (<https://publications.iadb.org/publications/english/document/Survey-and-Assessment-of-Environmental-Taxes-in-the-Caribbean.pdf>). Erişim tarihi: 19 Ekim 2020.
- BALLEET, J., BAZİN, D., LİOUİ, A. TOUAHRİ, D. (2008). “Green Taxation and Individual Responsibility”, *Ecological Economics*, 66, 732-739. (<https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0921800908000773?token=64F7BFAD487AD88786E7A1A-1506B74A1B138DF519307F10791F-118C7E2>). Erişim tarihi: 19 Şubat 2019.
- BARDE, J. P. (1994). “Economic Instruments In Environmental Policy: Lessons From The Oecd Experience and Their Relevance to Developing Economies”, OECD, Working Paper No. 92, 1-33. (<https://www.oecdilibrary.org/>). Erişim tarihi: 20 Mart 2020.
- BİLİCİ, N. (2017). *Vergi Hukuku*, Ankara: Savaş Yayınevi,
- BRİNK, P. ve MAZZA, L. (2013). “Reforming Environmental Taxes And Harmful Subsidies: Challenges And Oppor-

¹ Türkiye’de Geçici Maddelerle dönem dönem söz konusu uygulama hayata geçirilmiştir. (Özel Tüketim Vergisi vs.) Ancak Kanun maddesi ile kalıcı hale getirilmesi daha etkin olacaktır.

- tunties”, Institute for European Environmental Policy, 3. (https://ieep.eu/uploads/articles/attachments/76c8acdc-8042-414f-9827-dc74e53634e1/Ba-ckground_paper_on_EFS_in_the_7th_EAP.pdf?v=63664509804). Erişim tarihi: 19 Nisan 2020.
- CHIA, N. C. ve PHANG S. Y. (2001). “Motor Vehicle Taxes as an Environmental Management Instrument: The Case of Singapore”, Published in Environmental Economics and Policy Studies. 67-93. (https://ink.library.smu.edu.sg/cgi/viewcontent.cgi?article=2514&context=soe_research). Erişim tarihi: 04 Mayıs 2021.
 - Cottrell, J., Schlegelmilch, K., Runkel, M., Mahler, A. (2016). “Environmental Tax Reform in Developing, Emerging and Transition Economies”, The German Development Institute, 1-126. (https://www.die-gdi.de/uploads/media/Study_93.pdf). Erişim tarihi: 19 Nisan 2020.
 - Dünya Bankası. (2013). “*Putting a Price on Carbon with a Tax*”, 1-21. <http://www.worldbank.org>. Erişim tarihi: 09 Nisan 2019.
 - Erdem, M., Şenyüz D. ve Tatlıoğlu, İ. (2017). *Kamu Maliyesi*, Bursa: Ekin Kitabevi,.
 - Espadafor ,C.M.L. (2018). “Environmental Taxation and The Need For Tax Limits In The Eu Legal System”, Cuadernos De Derecho Transnacional, Vol. 10, No 2 498. (<https://e-revistas.uc3m.es/index.php/CDT/article/view/4386>). (Erişim tarihi: 19 Ocak 2021).
 - European Environment Agency. (1996). “Environmental Taxes Implementation and Environmental Effectiveness”, Environmental issues series No 1,;1-25. (<https://www.eea.europa.eu/help/glossary/eea-glossary/ecotax>). Erişim tarihi: 19 Kasım 2020.
 - EUROSTAT. (2013). “Environmental Taxes A Statistical Guide”, 1-48. (<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5936129/KS-GQ13-005EN.PDF/706eda9f-93a8-44ab-900c-ba8c2557ddb0?version=1.0>). Erişim tarihi: 19 Nisan 2020.
 - Green Fiscal Commission. (2009). “How Effective Are Green Taxes?”. Briefing Paper Two, 1-27. (http://www.greenfiscalcommission.org.uk/images/uploads/GFC_BRIEFING_2_FINAL.pdf). Erişim tarihi: 19 Nisan 2020.
 - HARTZOK, A. (2002). “Democracy, Earth Rights and Ecotaxation: Report From Dakar, Senegal”, Earth Rights Institute, 1-35. (https://cooperative-individualism.org/hartzok-alanna_democracy-earth-rightsand-ecotaxation-2002-winter-spring.pdf). Erişim tarihi: 5 Aralık 2020.
 - KIRBAŞ, S. (2004). *Vergi Hukuku*, Ankara: Siyasal Kitabevi,.
 - MİLNE, J.E. (2007). “Green Taxes And Climate Change: Theory And Reality”, CESifo DICE Report, 8-12. (<https://www.ifo.de/DocDL/dicereport407-forum2.pdf>). Erişim tarihi: 25 Kasım 2020.
 - Muhasebe Türk. “Vergi İndirimi Nedir”. (<https://www.muhasibeturk.org/nedir/vergi-indirimi-nedir-ne-demek-anlamitani-mi>). Erişim tarihi: 26 Eylül 2017.
 - NORREGAARD, J. ve REPPELİN-HİLL, V. (2000). “Controlling Pollution Using Taxes and Tradable Permits”. Economic Issues No 25, IMF,;1-12. (<https://www.imf.org/external/pubs/ft/issues/issues25/index.htm>). Erişim tarihi: 20 Eylül 2020.
 - OECD. (2001). “Environmentally Related Taxation In Oecd Countries: Issues And Strategies”. Environment Policy Committee. 1-132. (<http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=COM/ENV/EPOC/DAFFE/>

- CFA(2000)95/REV1&docLang uage=En). Erişim 25 Kasım 2020.
- OECD. (2011). "Environmental Taxation A Guide for Policy Makers", 1-8. (<https://www.oecd.org/env/tools-evaluation/48164926.pdf>). Erişim tarihi: 15 Mart 2019.
 - OECD. "Database on Policy Instruments for the Environment". (<https://pinedatabase.oecd.org/>). Erişim 12 Mart 2022.
 - OECD. (2010). "Taxation, Innovation and the Environment". 1-6. (<https://www.oecd.org/greengrowth/tools-evaluation/taxationinnovationandtheenvironment.html>). Erişim tarihi: 05 Nisan 2020.
 - Parry, I. W.H. (2012). "Reforming the Tax System to Promote Environmental Objectives: An Application to Mauritius", IMF Working Paper, 1-39. (<https://www.elibrary.imf.org/view/books>). Erişim tarihi: 24 Nisan 2021.
 - ŞENYÜZ D., YÜCE M. ve GERÇEK A. (2017). *Vergi Hukuku*, Bursa: Ekin Kitabevi.
 - ŞENYÜZ D., YÜCE M.ve GERÇEK A. (2018). *Türk Vergi Sistemi*, Bursa: Ekin Kitabevi.
 - ULUATAM Ö. ve METHİBAY Y. (2000). *Vergi Hukuku*. Ankara: İmaj Yayıncılık.
 - WILLIAMS, R. C. (2016). "Environmental Taxation". NBER Working Paper No. 22303. 1-39. (https://www.nber.org/system/files/working_papers/w22303/w22303.pdf). Erişim tarihi: 19 Nisan 2020.
 - ZHOU, R. ve SEGERSON, K. (2012). "Are Green Taxes a Good Way to Help Solve State Budget Deficits?". Sustainability 2012, 1329-1553. (<https://www.mdpi.com/2071-1050/4/6/1329/htm>). Erişim tarihi: 09 Nisan 2020.